

*Стефан Вукојевић\**  
*Бања Лука*

## **ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ДИЗАЈН ПОСТДЕЈТОНСКЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ: “ЕКСТРЕМНИ СЛУЧАЈ” У КОМПАРАТИВ- НОЈ ПОЛИТИЦИ**

### **Сажетак**

Рад се бави методолошким аспектом институционалног дизајна постдејтонске Босне и Херцеговине узетог као студија случаја у компаративној политици. Босна и Херцеговина спада у ред држава уређених према моделу консociјацијске демократије па се унутар ширег узорка консociјацијских демократија она сматра њеним типичним представником. Поред тога, институционални дизајн Босне и Херцеговине је у компаративној политици веома релевантан због изразите наглашености консociјацијских елемената за које се у раду тврди да Босну и Херцеговину квалификују као примјер екстремног случаја у компаративној политици. У раду ће се институционални дизајн, односно, консociјацијски елементи Босне и Херцеговине упоредити са ширим узорком земаља са консociјацијским елементима политичког система. Циљ рада је да се институционални дизајн Босне и Херцеговине верификује као екстремни случај у компаративној политици који као такав омогућава вјеродостојно тестирање постојећих и формулисање нових хипотеза.

Кључне ријечи: Босна и Херцеговина, екстремни случај, консociјацијска демократија, институционални

---

\* Докторанд на Факултету политичких наука Универзитета у Београду

дизајн, компаративна политика, корпоративна консолцијација.

**У** компаративној политици, стратегија студије случаја је много потцијењена метода која нам упркос томе омогућава да проширимо и продубимо знање о одређеним политичким појавама. За разлику од нпр. историјских и антрополошких студија случаја које су изразито дескриптивне и монографске – склоне сакупљању мноштва података о једном случају - политиколошке студије случаја се увијек реферишу на ширу групу сличних случајева, чиме се истраживање помјера изван граница конкретног случаја и добија своју компаративну перспективу. На тај начин се на основу једног случаја могу извести импликације према ширем узорку сличних случајева. Студија случаја у политиколошким истраживањима омогућава „кумуляцију а не акумулацију знања (...) осигурава интелектуални изазов, доприноси широј расправи и нуди заокружен приказ одређене теме“.<sup>1)</sup> У раду ћемо се бавити искључиво институционалним дизајном постдејтонске Босне и Херцеговине (у наставку текста БиХ) који као студија случаја представља *типични* али исто тако и *екстремни случај* у компаративном политиколошком истраживању.<sup>2)</sup> Прво ћемо се осврнути на карактеристику БиХ као типичног, затим као екстремног случаја, након чега ћемо се детаљније бавити са БиХ као екстремним случајем. Такође, утврдићемо због чега се БиХ може посматрати као екстремни случај и упоредићемо ју са широм групом сличних политичких система.

## 1. ТИПИЧНИ И ЕКСТРЕМНИ СЛУЧАЈЕВИ У КОМПАРАТИВНОЈ ПОЛИТИЦИ

Дејтонски мировни споразум из 1995. је успоставио институционални оквир за функционисање политичког система БиХ који у себи садржи бројне елементе консолцијационизма. Политички систем БиХ у потпуности одговара Лајпхартовом (*Arend Lijphart*) теоријском и емпиријском моделу консолцијацијске демократије у подијељеним друштвима. Четири главне карактеристике консол-

1) Rod Hague, Martin Harop, Shaun Breslin, *Компаративна владавина и политика*, Факултет политичких знаности Свеучилишта у Загребу, Загреб, 2001, стр. 440.

2) Детаљније о типичном и екстремном случају видјети у: John Gerring, *Case Study Research – Principles and Practices*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007.

цијацијског облика владавине су: 1) велика коалициона влада у којој су представљени политички лидери друштвених сегмената; 2) пропорционална представљеност у расподјели парламентарних мандата и позиција у јавној управи; 3) територијална или културна аутономија друштвених сегмената; 4) гарантовање права вета када су у питању важни интереси друштвених сегмената.<sup>3)</sup> Касније је Лајпхарт издвојио двије „примарне карактеристике“ функционисања консоцијацијске демократије а то су: *power-sharing* који се односи на велику коалициону владу или принцип дијељене власти, и групна (сегментална) аутономија која друштвеним сегментима обезбјеђује политичку самоуправу или контролу над културом и образовањем; док пропорционално представљање и право вета за друштвене сегменте имају секундарни значај.<sup>4)</sup>

Институционални дизајн БиХ у потпуности задовољана све четири битне карактеристике консоцијацијске демократије: ши року коалициону владе коју чине политички лидери три главна друштвена сегмента (три конститутивна народа – Бошњаци, Срби и Хрвати), пропорционално представљање у законодавним тијелима и јавној управи, територијалну аутономију друштвених сегмената у виду два ентитета (Република Српска и Федерација БиХ), и гарантовање права вета за конститутивне народе. Пропорционално представљање и право вета нећемо укључити у компарацију обзиром да имају секундарни значај, већ ћемо се ограничити на поређење примарних карактеристика консоцијацијске демократије у БиХ са ширим узорком консоцијацијских демократија. У наставку текста ћемо се детаљније бавити овим карактеристикама док ћемо се сада осврнути на методолошке претпоставке типичног и екстремног случаја у компаративној политиколошкој анализи.

### 1.1. Типични случај у компаративној политици

Типични случај (*typical case*) или репрезентативни случај<sup>5)</sup> заштијева представљеност случаја у оквиру ширег узорка сличних

3) Arend Lijphart: *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*, Yale University Press, New Haven, CT, 1977.

4) Arend Lijphart, „The Wave of Power-Sharing Democracy“, in: Andrew Reynolds (ed.), *The Architecture of Democracy*, Oxford University Press, Oxford/New York, 2002, pp. 37-54.

5) John Gerring, *Case Study Research – Principles and Practices*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, pp. 91-97.

случајева или ширег феномена, у нашем случају консочијацијске демократије, као и постојање одређених карактеристика које се подударају са карактеристикама феномена као што су у нашем случају Лајпхартове четири карактеристике консочијацијске демократије. БиХ ћемо упоредити са ширим узорком држава са консочијацијским моделом владавине као што су: класичне консензуалне демократије<sup>6)</sup> - Белгија од 1970, Швајцарска од 1943, Холандија од 1917-1967. и Аустрија 1945-1966; као и консочијације у дубоко подијељеним друштвима: Авганистан, Бурунди, Малезија, Сјеверна Ирска, Ирак, Либан, Македонија, Косово, Јужноафричка Република, Кенија. Поред постојећих случајева, осврнућемо се и на неке од превазиђених и/или пропалих консочијацијских аранжмана као што су: Либан 1943-1975, Кипар 1960-1963, Чехословачка 1989-1992, Фици од независности до 1997, Малезија 1955-1969, Колумбија 1958-1974, Судан 2005-2011. Случај БиХ нећемо поредити са сваком државом посебно. Наведени узорак нам помаже да се реферишемо на шири скуп сличних случајева како бисмо из њега издвојили поједине карактеристике институционалног дизајна и упоредили их са БиХ, што даље има за циљ верификацију БиХ као екстремног случаја.

Употреба студије случаја захтијева постојање узрочног односа између јасно дефинисаних независних и зависних варијабли. У нашем случају, институционални дизајн у контексту подијељених друштава третирамо као независну варијаблу, док политичку стабилност узимамо као зависну варијаблу. Обзиром на генерално теоријско становиште да је за подијељења друштва консочијацијска демократија најпримјеренији облик политичке владавине и да она највише доприноси постизању и очувању политичке стабилности, БиХ узимамо као типични случај утврђивања каузалног утицаја институционалног дизајна на политичку стабилност.<sup>7)</sup>

6) Лајпхарт прави разлику између консензуалне и консочијацијске демократије: оне имају широко поље преклапања али се никако не могу поистовјетити једна са другом. Консоцијацијска демократија је примјеренија за дубоко подијељена и плурална друштва и прописује да сви важни друштвени сегменти учествују у великој коалицији, док је консензуална демократија примјеренија за плурална и хомогена друштва и не ограничава се на учествовање свих важних сегмената у власти, већ дозвољава јачу страначку конкуренцију из које произилазе владе које нужно не укључују све битне друштвене сегменте. Видјети више у: Arend Lijphart, „Democratic Political Systems: Types, Cases, Causes, and Consequences“, *Journal of Theoretical Politics*, Vol. 1, No. 1, 1989, pp. 33-48.

7) Такође, важно је напоменути да се у раду нећемо бавити политичком стабилношћу као зависном варијаблом, већ искључиво са питањем институционалног дизајна као

## 1.2. Екстремни случај у компаративној политици

Са друге стране, екстремни случај (*extreme case*) посједује екстремну вриједност (*extreme value*) независне или зависне варијабле. Он је парадигматичан примјер неког феномена који је предмет истраживања. Методолошки значај екстремног случаја се налази у његовој идеалтипској основи, односно, у екстремној наглашености одређених карактеристика појма.<sup>8)</sup> У односу на типичан случај, екстремни случај се издваја са својом наглашеношћу и максимализацијом појединих карактеристика које су изнад стандардних карактеристика шире групе случајева. Будући да у нашем случају институционални дизајн представља независну варијаблу, екстремност се огледа у изразитој наглашености појединих карактеристика независне варијабле. У случају БиХ, изразито су наглашени принципи паритета, пропорционалности и консензуса уз гарантовање права употребе вета на државном и ентитетским нивоима власти. У односу према наведеном ширем узорку држава са консociјацијском владавином, мало која држава има тако изражене карактеристике институционалног дизајна. Екстремност случаја БиХ, односно институционалног дизајна као независне варијабле нам омогућава да сазнања из узрочног односа независне и зависне варијабле примјенимо на ширем узорку типичних случајева. У наставку текста ћемо се бавити са двије примарне карактеристике консociјацијске демократије како бисмо верификовали БиХ као примјер екстремног случаја у компаративној политици. Прије тога, кратко ћемо се осврнути на карактер консociјацијске демократије у БиХ који такође има утицај на екстремност случаја.

---

независне варијабле. О политичкој стабилности као и ширим политичким процесима у БиХ видјети: Стеван Недељковић, Милан Крстић, Драган Живојиновић (ур.), *Двадесет година од Дејтонског мировног споразума – трајни мир или трајни изазови*, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука, Београд, 2016; Момчило Суботић, „Република Српска по вољи народа – референдум о дану РС“, *Политичка ревија*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 3/2016, стр. 1-22; Радомир Нешковић, *Недовршена држава – политички систем Босне и Херцеговине*, Friedrich Ebert Stiftung БиН, Сарајево, 2013; Богдана Кољевић, Ђорђе Вукадиновић (ур.), *Република Српска: стање и перспективе*, Нова српска политичка мисао, Београд, 2011; Ненад Кецмановић, *Немогућа држава Босна и Херцеговина*, Филип Вишњић, Београд, 2007.

8) John Gerring, *Case Study Research – Principles and Practices*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, pp. 101-105.

### 1.3. Корпоративна насупрот либералној консочијацији

Између консочијацијских политичких система постоји разлика у карактеру или у принципима унутрашњег устројства политичких институција. Оне се дијеле на корпоративне и либералне,<sup>9)</sup> а своје теоријско упориште имају у разлици између концепција предодређења (*pre-determination*) и самоодређења (*self-determination*) друштвених сегмената<sup>10)</sup>. Предодређење друштвених сегмената подразумева да су идентитети група јасно исказани и да у друштву постоје снажне друштвене подјеле које се обликују око постојећих, најчешће етничких, и религијских идентитета. Такве групе имају јасно наглашене идентитете и унутар себе су веома кохезивне. Са друге стране, самоодређење карактерише групе које немају јасно исказану линију етничког или религијског расцјеп. Те групе себе идентификују према неком другом критеријуму а не искључиво према етничком или религијском. Логика предодређења и самоодређења се пресликава на карактер политичких институција. Према томе, корпоративна консочијација врши подјелу политичке моћи на темељу унапријед датих или предодређених идентитета друштвених сегмената. Она настоји да их представи тако што уставно прописује који друштвени сегменти имају право на подјелу и учествовање у власти. Главни друштвени сегменти имају загарантован број мјеста у извршној и законодавној власти што може да дјелује дискриминишуће према мањинама или сегментима који нису главни или најважнији. Са друге стране, либерална консочијација дозвољава друштвеним сегментима да на основу било којег наглашеног идентитета учествују у подјели власти. Карактер идентитета може бити етнички или религијски, али исто тако и нерелигијски, мултиетнички, програмски, родни и сл., па према томе, либерална консочијација одбацује принцип дијељене власти према унапријед утврђеним идентитетима и обезбјеђује дијељену власт (*power-sharing*) према било којем наглашеном идентитету (самоодређујућем) са којим се идентификују гласачи и странке.

9) John McGarry, Brendan O'Leary, „Iraq's Constitution of 2005: Liberal Consociation as Political Prescription.” *International Journal of Constitutional Law*, Vol. 5, No. 4, 2007, pp. 670–698; Allison McCulloch, „Consociational settlements in deeply divided societies: the liberal-corporate distinction”, *Democratization*, Vol. 21, No. 3, 2014, pp. 501-518.

10) Arend Lijphart, „Self-Determination versus Pre-Determination of Ethnic Minorities in Power-Sharing Systems”, in: Will Kymlicka (ed.), *The Rights of Minority Cultures*, Oxford University Press, Oxford, 1995, pp. 275-287.

Као што се може закључити, БиХ има карактер корпоративне консоцијације, због тога што се карактер друштвених сегмената (три конститутивна народа) заснива на предодређењу или јасној постојаности етно-религијских идентитета око којих се јасно обликује поље друштвених и политичких подјела. Друштвеним сегментима су загарантована мјеста у извршној и законодавној власти на централном, ентитетским, кантоналним и општинским нивоима власти, иако су елементи консоцијације најмање заступљени на нижим нивоима власти (кантонални и општински). БиХ није једини примјер корпоративне консоцијације, међутим, у односу на шири узорак случајева, БиХ има наглашеније елементе консоцијационизма (о чему ћемо говорити у наставку текста), чиме је максимализован корпоративно-предодређујући карактер институција, и који БиХ квалификују као екстремни случај у компаративној политици.

## 2. ВЕЛИКА КОАЛИЦИОНА ВЛАДА

Државна власт у БиХ је полупредсједничка због “бицефалне” природе извршне власти која се дијели између Предсједништва БиХ као колективног шефа државе и Савјета министара који има функцију владе. Корпоративни карактер консоцијације се манифестује у трочланом Предсједништву које је засновано на паритету и консензусу у одлучивању, и које јасно прописује које етничке групе дијеле власт унутар њега. Српски члан Предсједништва се бира директним гласањем са територије ентитета Републике Српске, док се бошњачки и хрватски члан бирају са територије Федерације БиХ. У осталим консоцијацијским системима немамо вишечланог шефа државе, изузев Колумбије у периоду 1958-1964 гдје су двије главне странке биле представљене у предсједништву. У случају Либана, маронитски хришћанин има загарантовано мјесто предсједника државе, сунитски муслиман мјесто премијера а шитски муслиман мјесто предсједника скупштине; у влади су представљене све значајније конфесије пропорционално њиховом удјелу у укупном становништву.

Савјет министара БиХ је састављен на принципу паритета,<sup>11)</sup> иако то у Уставу нигдје експлицитно не пише, нити се регулише његов национални састав, већ се наводи да „са територије Федера-

---

11) Горан Марковић, *Босанскохерцеговачки федерализам*, ЈП Службени гласник, Београд/University Press - Издања Магистрат, Сарајево, 2012.



ције не може бити именовано више од двије трећине свих министара<sup>12)</sup>. Паритетан састав Савјета министара је регулисан Законом о Савјету министара БиХ гдје пише да „Укупан састав Савјета министара ће у току цијелог мандата бити у потпуности у складу са Уставом Босне и Херцеговине, нарочито његовим чл. V/4/6) и IX/3/, те ће се у складу с тим у саставу Савјета министара обезбједити једнака заступљеност конститутивних народа Босне и Херцеговине“<sup>13)</sup>. Одлуке у Савјету министара се доносе консензусом или пристанком барем једног министра из реда сваког од конститутивних народа.

Принцип паритета је такође посебно наглашен у влади, односно кабинету Белгије. Кабинет не смије имати више од 15 чланова, и са изузетком премијера, кабинет је „састављен од једнаког броја чланова који говоре француски и холандски језик“<sup>14)</sup>. Земље које немају паритетан састав кабинета а имају загарантована мјеста за етничке групе у извршној власти су: Бурунди, чији Устав из 2005. предвиђа највише 60% Хуту министара и замјеника, и највише 40% Тутси министара и замјеника;<sup>15)</sup> затим Ирак и Косово.<sup>16)</sup> Кипар је у периоду од 1960-1963 био уређен као корпоративна консоцијација утемељена на принципима „ригидне пропорционалности, велике коалиције, културне аутономије и мањинског вета“<sup>17)</sup>. Извршну власт су чинили предсједник који је морао бити кипарски Грк, и потпредсједник кипарски Турчин, који су имали право употребе вета. Влада је била састављена на пропорционалном принципу, 7 грчких министара је именовао предсједник, док је 3 турска министра именовао потпредсједник.

Као што примјећујемо, наведени случајеви садрже корпоративне елементе консоцијационизма у извршној власти јер уставно регулишу којим друштвеним сегментима је дозвољено да учест-

12) Члан V/4/6), Устав Босне и Херцеговине, [http://www.mpr.gov.ba/biblioteka/USTAV\\_BOSNE\\_I\\_HERCEGOVINE\\_srp.pdf](http://www.mpr.gov.ba/biblioteka/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_srp.pdf) 02/04/2017.

13) Закон о Савјету министара Босне и Херцеговине, *Службени гласник Босне и Херцеговине*, бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 24/08.

14) Article 99, The Belgian Constitution, <http://www.parliament.am/library/sahmanadrutyunner/belgia.pdf> 03/04/2017.

15) Article 129, Burundi's Constitution of 2005, [https://www.constituteproject.org/constitution/Burundi\\_2005.pdf](https://www.constituteproject.org/constitution/Burundi_2005.pdf) 03/04/2017.

16) Stefan Wolff, „Complex Power-sharing and the Centrality of Territorial Self-governance in Contemporary Conflict Settlements“, *Ethnopolitics*, Vol. 8, No. 1, 2009, pp. 27-45.

17) Christalla Yakinthou, *Political Settlements in Divided Societies – Consociationalism and Cyprus*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2009, p. 52.



вују у расподјели власти. БиХ и Белгија одскачу у односу на остале случајеве због паритетног састава извршне власти. Сада ћемо дати кратак осврт на државе са флексибилнијим приступом организовања извршне власти које имају карактер либералне консоцијације.

Извршна власт на федералном нивоу у Швајцарској функционише према логици либералне консоцијације, гдје тзв. “магична формула” за састав владе флукутира са изборном подршком грађана према политичких странкама.<sup>18)</sup> Према магичној формули 2:2:2:1 уведен је принцип пропорционалности који налаже да у влади буду представљене три главне странке са по два члана: радикална, социјалдемократска и конзервативна, док је једно мјесто резервисано за неку мању странку.<sup>19)</sup> Сјеверна Ирска нема тачно предвиђен број мјеста у кабинету за припаднике два главна друштвена сегмента - протестанте и католике. На састав кабинета утичу изборни систем једноструког преносивог гласа који омогућава представљеност друштвених сегмената у кабинету, као и оних странака које имају гласачку базу у оба сегмента. Поред изборног система, у Сјеверној Ирској постоји врло специфичан метод алокације министарских портфеља на основу Донтове изборне методе која убрзава процес формирања владе и испуњава консоцијацијски принцип пропорционалности.<sup>20)</sup> Сличан принцип је заступљен и у Јужноафричкој Републици у којој постоје велика неслагања око природе расних и етничких група. Умјесто расподеле портфеља према етничким критеријумима, портфељи се пропорционално дијеле политичким странкама, било етничким или другим, на основу добијених минимално 5% мандата у парламенту.<sup>21)</sup> У Малезији и Авганистану етнички балансирани кабинети су постали норма. Изборни систем једноструког непреносивог гласа и избор два потпредсједника државе су успоставили етничку разноликост егzekутиве у Авганистану, док у Малезији дијељена власт произилази из принципа “етничког преговарања” који Кинезима гарантује грађанска права и економску моћ наспрам политичке моћи Малајаца чиме је на не-

18) Allison McCulloch, „Consociational settlements in deeply divided societies: the liberal-corporate distinction“, нав. дјело, стр. 507.

19) Вучина Васовић, *Савремене демократије II*, ЈП Службени гласник, Београд, 2007, стр. 128.

20) John McGarry, Brendan O’Leary, „Consociational Theory, Northern Ireland’s Conflict, and its Agreement. Part 1: What Consociationalists Can Learn from Northern Ireland”, *Government and Opposition*, 2006, pp. 43-63.

21) Arend Lijphart, „Constitutional Design for Divided Societies“, *Journal of Democracy*, Vol. 15, No. 2, 2004, p. 103.

формалан начин Кинезима омогућена представљеност у кабинету.<sup>22)</sup>

Ригидни или корпоративни карактер консочијације са становишта представљености друштвених сегмената у парламенту је карактеристичан за БиХ, Белгију, Бурунди, Либан, и Кипар од 1960-1963. У БиХ на федералном нивоу, законодавна власт се састоји од дводомног парламента. У Представничком дому је Уставом загарантована представљеност оба ентитета (28 представника се бира са територије Федерације БиХ, а 14 из Републике Српске). Дом народа, као горњи дом, има функцију представљања етничких сегмената или конститутивних народа. Он штити витални национални интерес конститутивних народа и састављен је на принципу паритета (по 5 делегата из сваког од три народа). Слична је ситуација и са законодавним тијелима на ентитетским нивоима. У Републици Српској поред Народне Скупштине која је једнодомна, законодавну власт врши и Вијеће народа у којем су на паритетном нивоу загарантована мјеста конститутивним народима. Иста ситуација је и у ФБиХ у којој је други дом или Дом народа састављен на паритетном нивоу. Парламент у Либану је кључни елемент либанског конфесионалног консочијационизма који на паритетном основу представља два главна друштвена сегмента (по 64 представника муслиманског и хришћанског сегмента унутар којих се налази више конфесија и религиозних секти). Парламент у Бурундију је састављен од највише 100 представника од чега је највише 60% предвиђено за Хутуе а 40% за Тутсе. Белгијски Представнички дом је попуњен пропорционално између франкофоне и холандске језичке групе које се бирају из Валонског и Фламанског региона. Мјеста у Сенату су такође пропорционално распоређена на представнике франкофоне и холандске језичке групе. Кипарско законодавно тијело је било састављено од 50 представника раздвојених у омјеру 7:3 у корист кипарских Грка наспрам кипарских Турака.<sup>23)</sup> У Парламенту Косова од 120 мјеста, 20 је предвиђено за мањине.<sup>24)</sup>

22) Allison McCulloch, „Consociational settlements in deeply divided societies: the liberal-corporate distinction“, нав. дјело, стр. 506.

23) Лајпхарт сматра да су омјером 7:3 Турци били надпредстављени, и да се представљање Турске мањине проширило преко принципа пропорционалности, јер је тадашњи однос популације био ближи односу 8:2 у корист грчког сегмента. Наведено према: Arend Lijphart, *Thinking about the Democracy – Power sharing and majority rule in theory and practice*, Routledge, London, 2008, p. 74.

24) Article 64, Constitution of the Republic of Kosovo, <http://www.kushtetutakosoves.info/repository/docs/Constitution.of.the.Republic.of.Kosovo.pdf> 05/04/2017.

Остали политички системи не садрже правила паритетног представљања нити имају загарантована мјеста за припаднике друштвених сегмената и/или мањинских група. Најважнији институционални механизми који регулишу њихову представљеност у извршној и законодавној власти су пропорционални изборни систем или његове варијације, и територијална децентрализација у облику федерализма или локалне самоуправе појединих сегмената и/или мањина. Поред институционалних механизма, структурални фактор као што је етничка демографија омогућава да се уз помоћ изборног система друштвени сегменти представе у власти. Уколико је друштвени сегмент географски концентрисан, пропорционални изборни систем ће пресликати политичке представнике друштвеног сегмента пропорционално његовој величини. Таква ситуација је нпр. у Македонији у којој припадници албанске мањине немају загарантована мјеста у извршној и законодавној власти, нити имају територијалну аутономију, али обзиром да су концентрисани на одређеном дијелу територије, пропорционални систем им омогућава представљеност у законодавној и извршној власти.

### 3. ТЕРИТОРИЈАЛНА И КУЛТУРНА АУТОНОМИЈА ДРУШТВЕНИХ СЕГМЕНАТА

Поред дијељене власти, друга кључна карактеристика консолидацијске демократије је самосталност друштвених сегмената у одличивању о својим унутрашњим стварима, а то се најбоље постиже територијалном аутономијом друштвених сегмената у облику федерализма, у случају да су друштвени сегменти концентрисани на одређеним дијеловима територије. У случају да друштвени сегменти нису географски концентрисани, аутономија се може осигурати на културном или нетериторијалном принципу како би друштвени сегменти задржали контролу над културом и образовањем.<sup>25)</sup> Дејтонски мировни споразум је у БиХ успоставио федерално уређење које се темељи на принципу етно-територијалне дијељене власти.<sup>26)</sup> Босанскохерцеговачки федерализам је у својој структури асиметричан јер се састоји од два ентитета, Републике

25) Arend Lijphart, „Constitutional Design for Divided Societies“, нав. дјело, стр. 105.

26) Florian Bieber, Soren Keil, „Power-Sharing Revisited: Lessons Learned in the Balkans“, *Review of Central and East European Law*, Vol. 34, No. 4, 2009, pp. 337-360.

Српске као унитарне територијалне јединице, и Федерације БиХ као федералне територијалне јединице састављене од десет кантона. Устав БиХ даје веће надлежности и политичке моћи ентитетима за разлику од централног нивоa власти.<sup>27)</sup> Бошњачки и хрватски друштвени сегменти своју аутономију остварују у ФБиХ, док српски сегмент у РС. Иако су 2002. измјењени Устави ФБиХ и РС како би се осигурала потпуна равноправност три конститутивна народа на простору БиХ, Срби и даље своју политичку и културну аутономију суштински остварују у РС, а Бошњаци и Хрвати у оквиру кантона па тек затим на нивоу ФБиХ. Ентитети су представљени на централном нивоу власти, и као што је већ споменуто, 2/3 посланика Парламентарне Скупштине БиХ се бира из ФБиХ, а 1/3 из РС.

Белгијско федерално државно уређење, након усвајања Устава 1993 чине федерација, региони, и заједнице. Политичке надлежности су према начелу супсидијарности делегиране са федералног на ниже нивое власти. Структуру федерације поред федералног нива чине три територијална региона: Фламански, Валонски и Бриселски; као и три нетериторијалне културно-језичке заједнице: француска, холандска и њемачка. Заједнице и региони имају своју извршну и законодавну власт. Федералне јединице су дјелимично представљене у горњем дому белгијског парламента будући да се један дио представника делегира из француске, холандске и њемачке заједнице, док се други дио бира из двије изборне јединице одређене према језичком принципу (холандски и француски језик).

Елементи федерализма у случајевима БиХ и Белгије су екстремно наглашени због тога што територијално институционализују политичку моћ друштвених сегмената у облику федералних јединица. Овакав дизајн институција чини посебан облик федерализма, тзв. „етнофедерализам“, у којем „федералне јединице представљају отаџбине контролисане од стране одговарајућих етничких група“.<sup>28)</sup> Корпоративни карактер консоцијационизма у БиХ и Белгији се манифестује кроз етнотериторијални федерализам који наглашава екстремност инситуционалне варијабле. Корпоративност утиче на екстремност варијабле због тога што државу дијели

27) „Све владине функције и овлашћења, која нису овим Уставом изричито дата институцијама Босне и Херцеговине, припадају ентитетима“, Устав БиХ, чл. III/3/a).

28) Philip G. Roeder, „Ethnofederalism and the Mismanagement of Conflicting Nationalisms“, *Regional and Federal Studies*, Vol. 19, No. 2, 2009, p. 204.

на етнотериторијалне федералне јединице, чиме се етнофедерализам издиже изнад класичног федерализма код којег федералне јединице не представљају отаџбине друштвених сегмената и гдје границе између федералних јединица нису истовремено и границе између етничких група. У БиХ и Белгији главни друштвени сегменти своје политичке интересе остварују захваљујући територијалној и културној аутономији. Међутим, постоји и мала разлика у томе што у Белгији Холанђани или Французи своју културну аутономију остварују и изван својих региона, док у случају БиХ, Бошњаци, Срби и Хрвати своју културну аутономију суштински остварују једино унутар својих територијалних граница, односно ентитета. Случај Ирака представља мјешавину федерације и етнофедерације. Елементи федерализма се манифестују у административној подјели државе на етнички хетерогене шитске и сунитске провинције, док засебан регион, етнички хомоген курдски Курдистан има своју аутономију наспрам федералне владе иако учествује у раду централних власти, што указује на елементе етнофедерализма.

Ипак, чак и БиХ одступа од идеалтипског модела етнофедерације јер РС представља отаџбину Срба који имају политичку контролу над њом, док је ФБиХ отаџбина Бошњака и Хрвата који дијеле власт, а политичку контролу имају над кантоналним и општинским нивоима власти у којима имају етничку већину. Идеалтипска етнофедерација би подразумијевала три етнотериторијалне федералне јединице за три етничка друштвена сегмента. Са друге стране, одступање од идеалтипског етнофедерализма не умањује постојаност етнофедерализма и наглашеност територијалне аутономије друштвених сегмената која издваја институционални дизајн БиХ изнад ширег узорка консолцијацијских политичких система. Остали случајеви у нашем узорку представљају унитарна и федерална државна уређења, при чему се не може говорити о етнофедерацијама, а то су федерална Швајцарска, Аустрија, Јужноафричка Република, Малезија;<sup>29)</sup> унитарни Авганистан, Кенија, Либан, Сјеверна Ирска, Бурунди, Кипар 1960-1963; и унитарна

29) Лиам Андерсон користи назив „дјелимичне етнофедерације“ (*partial ethnofederations*) за етнофедералне институционалне аранжмане у којима су етнички дефинисане једна или више субјединица, али не и све остале субјединице унутар националне државе. Према Андерсону, примјери дјелимичних етнофедерација из нашег узорка су: Ирак, Швајцарска и Јужноафричка Република. Наведено према: Liam Anderson, „Ethnofederalism – The Worst Form of Institutional arrangement...?“, *International Security*, Vol. 39, No. 1, 2014, p. 174.

деволуирана (са аутономијом етничких група на локалном нивоу) Македонија и Косово.

## ЛИТЕРАТУРА

- Васовић, Вучина, *Савремене демократије II*, ЈП Службени гласник, Београд, 2007.
- Кеџмановић, Ненад, *Немогућа држава Босна и Херцеговина*, Филип Вишњић, Београд, 2007.
- Кољевић, Богдана, Вукадиновић, Ђорђе (ур.), *Република Српска: стање и перспективе*, Нова српска политичка мисао, Београд, 2011.
- Марковић, Горан, *Босанскохерцеговачки федерализам*, ЈП Службени гласник, Београд/ University Press - Издања Магистрат, Сарајево, 2012.
- Недељковић, Стеван, Крстић, Милан, Живојиновић, Драган (ур.), *Двадесет година од Дејтонског мировног споразума – трајни мир или трајни изазови*, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука, Београд, 2016.
- Нешковић, Радомир, *Недовршена држава – политички систем Босне и Херцеговине*, Friedrich Ebert Stiftung BiH, Сарајево, 2013.
- Суботић, Момчило, „Република Српска по вољи народа – референдум о дану РС“, *Политичка ревија*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 3/2016, стр. 1-22.
- Anderson, Liam, „Ethnofederalism – The Worst Form of Institutional arrangement...?“, *International Security*, Vol. 39, No. 1, 2014, pp. 165-204.
- Bieber, Florian, Keil, Soren, „Power-Sharing Revisited: Lessons Learned in the Balkans“, *Review of Central and East European Law*, Vol. 34, No. 4, 2009, pp. 337-360.
- Gerring, John, *Case Study Research – Principles and Practices*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007.
- Hague, Rod, Harop, Martin, Breslin, Shaun, *Компаративна владавина и политика*, Факултет политичких знаности Свеучилишта у Загребу, Загреб, 2001.
- Lijphart, Arend, *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*, Yale University Press, New Haven, CT, 1977.
- Lijphart, Arend, „Democratic Political Systems: Types, Cases, Causes, and Consequences“, *Journal of Theoretical Politics*, Vol. 1, No. 1, 1989, pp. 33-48.
- Lijphart, Arend, „Self-Determination versus Pre-Determination of Ethnic Minorities in Power-Sharing Systems“, in: Will Kymlicka (ed.), *The Rights of Minority Cultures*, Oxford University Press, Oxford, 1995, pp. 275-287.
- Lijphart, Arend, „The Wave of Power-Sharing Democracy“, in: Andrew Reynolds (ed.), *The Architecture of Democracy*, Oxford University Press, Oxford/New York, 2002, pp. 37-54.

- Lijphart, Arend, „Constitutional Design for Divided Societies“, *Journal of Democracy*, Vol. 15, No. 2, 2004, pp. 96-109.
- Lijphart, Arend, *Thinking about the Democracy – Power sharing and majority rule in theory and practice*, Routledge, London, 2008.
- McCulloch, Allison, „Consociational settlements in deeply divided societies: the liberal-corporate distinction“, *Democratization*, Vol. 21, No. 3, 2014, pp. 501-518.
- McGarry, John, O’Leary, Brendan, „Consociational Theory, Northern Ireland’s Conflict, and its Agreement. Part 1: What Consociationalists Can Learn from Northern Ireland“, *Government and Opposition*, 2006, pp. 43-63.
- McGarry, John., O’Leary, Brendan, „Iraq’s Constitution of 2005: Liberal Consociation as Political Prescription.“ *International Journal of Constitutional Law*, Vol. 5, No. 4, 2007, pp. 670–698.
- Roeder, Philip G., „Ethnofederalism and the Mismanagement of Conflicting Nationalisms“, *Regional and Federal Studies*, Vol. 19, No. 2, 2009, pp. 203-219.
- Wolff, Stefan, „Complex Power-sharing and the Centrality of Territorial Self-governance in Contemporary Conflict Settlements“, *Ethnopolitics*, Vol. 8, No. 1, 2009, pp. 27-45.
- Yakinthou, Christalla, *Political Settlements in Divided Societies – Consociationalism and Cyprus*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2009.

### Документи:

- Закон о Савјету министара Босне и Херцеговине, „Службени гласник Босне и Херцеговине“, бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 24/08.
- Устав Босне и Херцеговине, [http://www.mpr.gov.ba/biblioteka/USTAV\\_BOSNE\\_I\\_HERCEGOVINE\\_srp.pdf](http://www.mpr.gov.ba/biblioteka/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_srp.pdf) 02/04/2017.
- Burundi’s Constitution of 2005, Article 129, Burundi’s Constitution of 2005, [https://www.constituteproject.org/constitution/Burundi\\_2005.pdf](https://www.constituteproject.org/constitution/Burundi_2005.pdf) 03/04/2017.
- Constitution of the Republic of Kosovo, <http://www.kushtetutakosoves.info/repository/docs/Constitution.of.the.Republic.of.Kosovo.pdf> 05/04/2017.
- The Belgian Constitution, <http://www.parliament.am/library/sahmanad-rutyunner/belgia.pdf> 03/04/2017.



**Stefan Vukojevic**

**INSTITUTIONAL DESIGN OF POST-DAYTON  
BOSNIA AND HERZEGOVINA: “EXTREME CASE” IN  
COMPARATIVE POLITICS**

**Resume**

In this paper, the author compares the institutional design of Bosnia and Herzegovina to the wider sample of consociational democracies in order to verify it as an extreme case in comparative politics thus making it suitable for a credible testing of the existing hypotheses and formulating the new ones. Based on the institutional design of the post-Dayton Bosnia and Herzegovina, that is, its two primary characteristics taken as independent variables in the case study, the author concludes that in Bosnia and Herzegovina exist extremely emphasized elements of consociationalism, which distinguish Bosnia and Herzegovina together with Belgium and Lebanon from the wide group of consociational systems. Parity, consensual decision-making, right of veto, territorial and cultural autonomy of the constituent peoples and proportional representation of territorial units (entities) on the state level show the extreme emphasis of the consociational elements. Bosnia-Herzegovina and Belgium have very similar institutions which, beside the central government, do not have the emphasized parity system on different levels of power, but the power is shared based on the principle of proportionality. Bosnia and Herzegovina, as an extreme case in comparative politics is influenced by the corporate character of the consociational system clearly defining in the Constitution which social segments (Bosniacs, Serbs and Croats) have exclusive right of power-sharing. Institutional design of Bosnia and Herzegovina adheres to historically deeply divided social structure emerging as the only possible solution from the signing of the Dayton Agreement in 1995 until today. On the other hand, the architecture of the political system can freeze deep ethnical divisions and stabilize the power of ethnic political cartels, thus having negative implications for the future flow of functioning of the political system. Because of the all said, Bosnia and Herzegovina is a

truly relevant case for comparing and establishing causal influence of the political institutions on the political stability in deeply divided societies. Therefore, it is necessary to clearly establish to what extent institutions affect political stability independent of the structural factors (for example, influence of the Western countries and international community) and which endogenous processes provide institutional influence.

Key words: Bosnia and Herzegovina, extreme case, consociational democracy, institutional design, comparative politics, corporate consociation.